

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

ЦУКАН ОКСАНА МИКОЛАЇВНА

УДК 340.15

**ГЕНЕЗА ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ЄВРОПИ ТА УКРАЇНИ (1991-2015):
ІСТОРИКО – ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ**

12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
Заслужений працівник освіти України
РОССИХІН Василь Васильович,
Харківський національний університет
радіоелектроніки, проректор з
інноваційно-корпоративної роботи та
адміністрування.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук
БАРАБАШ Ольга Олегівна,
Навчально - науковий інститут права та
психології (Національний університет
«Львівська політехніка»), доцент кафедри
адміністративного та інформаційного
права;
кандидат юридичних наук
ШЕВЧЕНКО Дмитро Анатолійович,
Заступник начальника відділу поліції з
обслуговування житлового масиву
«Виноградар» (Подільське управління
поліції ГУНП в м. Києві).

Захист відбудеться 22 червня 2019 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.02 Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Л. Ландау, 27.

Автореферат розісланий 21 травня 2019 р.

**Учений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Є. Ю. Подорожній

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Після Другої світової війни, вже в 1950-х роках, представники численних європейських прикордонних територій почали розв'язувати проблеми ліквідації прикордонних бар'єрів для розвитку транскордонного співробітництва. Це мотивувалося, головним чином, бажанням підвищити рівень життя, забезпечити довготривалий мир і подолати бар'єри, обмеження та інші фактори, які призвели до відокремлення людей та інституцій. Розроблялись дії спрямовані на пом'якшення або, навіть, повністю усунення негативних наслідків кордонів. Незабаром, виявилось, що через відсутність правової та адміністративної компетенції місцевих органів влади та самоврядування, це може бути досягнуто з обмеженим успіхом і лише у конкретних окремих громадах та регіонах. По обидва боки кордону створювалися комунальні та регіональні асоціації, кожна з яких підпадала під дію національного законодавства, яке стосувалося питань, що становлять спільний інтерес для громад з різних держав. Деякі з цих асоціацій часто об'єднувались, щоб утворити транскордонне об'єднання (єврорегіони або подібні структури). Країни йшли різними шляхами для легалізації транскордонного співробітництва. Держави закріплювали такий дозвіл для територіальних громад на вступ до міжнародної асоціації місцевих та регіональних громад, а також право на співпрацю з місцевими та регіональними громадами інших держав у конституціях (Республіка Польща та Угорська Республіка), деякі розробляли чималу кількість нормативних актів (Французька Республіка), укладанням багатьох міжурядових угод (Швейцарська Конфедерація, Федеративна Республіка Німеччина) або громади відстоювали своє право на таку співпрацю в судах (Італійська Республіка). Започаткувала єдине правове підґрунтя ТКС на європейському просторі Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (ЄРК) у 1980 році, та мала продовження в 3х протоколах. Транскордонне співробітництво визнається важливим аспектом регіонального розвитку і, зокрема, політики згуртування ЄС.

Створення єдиного європейського ринку, розширення Європейського Союзу відкрили більшу частину національних кордонів європейських країн. Цей процес також вплинув на Україну, тому що, окрім територіальної співпраці з окремими державами з якими є спільний кордон, почалося співробітництво з наднаціональним суб'єктом – ЄС.

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, перша взяла на себе зобов'язання як можна більше залучати місцеві та регіональні органи влади до транскордонного співробітництва шляхом апроксимації норм Європейського Союзу до законодавства України. Створення сприятливої законодавчої бази транскордонного співробітництва для наближення з ЄС у правовій сфері, адаптації законодавства України до *acquis communautaire* неможливе без визначення генези транскордонного співробітництва в Європі не тільки на державному рівні, але і як право на самоврядування, особливостей його історичних етапів, рівнів правового забезпечення. Саме ці аспекти ТКС дають повну уяву її еволюції для подальшого

нормативного закріплення. Однак, розвиток правового підґрунтя генези ТКС у післявоєнний період у Європі залишається в Україні майже не розкритим.

Транскордонне співробітництво в Європі та Україні було предметом дослідження в роботах як вітчизняних так і закордонних вчених. Проблемам транскордонного співробітництва в різних галузях наук присвячені роботи таких науковців: І. Артьомова, М. Бурдіна, О. Бабанська, К. Балабанов, О. Барабаш, О. Бориславська, П. Беленького, В. Будкіна, М. Буффона, М. Войнаренко, С. Гакмана, О. Головка, Р. Дацків, М. Долішнього, В. Засадко, Є. Кіш, В. Кириченка, Г. Маркс, Н. Мікули, М. Перкман, В. Реутова, В. Россіхіна, Д. Стразарі, А. Стрижакова, І. Студеннікова, Н-М. Тсчуді, А. Шульги, Д. Шевченко та інших.

Більшість досліджень стосується проблематики механізмів державного регулювання, практичного розв'язання проблем прикордонних територій, діяльності єврорегіонів, окремих аспектів або загальних тенденцій діяльності транскордонного співробітництва, що потребує повного з'ясування генези транскордонного співробітництва. Відсутнім є й комплексне дослідження в цій сфері, що й стало основою наукового інтересу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3 березня 2016 р.; Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на період 2016-2019 років, схвалених Вченою радою Харківського національного університету внутрішніх справ 23 лютого 2016 р.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є комплексний аналіз міжнародних угод, нормативно-правових актів, наукових досліджень в сфері транскордонного співробітництва в Європі та Україні, визначення понять, особливостей, етапів розвитку, а також висвітлення діяльності інституцій, які впливали на становлення транскордонного законодавства.

Реалізація даних цілей передбачає вирішення наступних завдань:

- здійснити теоретичний аналіз історичних передумов виникнення транскордонного співробітництва в Європі та Україні;
- дослідити генезу транскордонного співробітництва в Європі;
- розкрити особливості поняття «транскордонне співробітництво» в нормативно – правових актах України;
- визначити інституційно-правові основи транскордонного співробітництва в Європі;
- здійснити аналіз нормативного забезпечення транскордонного співробітництва на національному рівні в країнах Європи друга половина ХХ століття -2015 рік;
- вивчити досвід реалізації права на європейські транскордонні об'єднання;
- дослідити еволюцію інституційно - правової регламентації транскордонного співробітництва в Україні;

- обґрунтувати участь України у європейських об'єднаннях транскордонного співробітництва.

Об'єктом дослідження є державно-правові та міжнародні відносини в сфері транскордонного співробітництва у 1991-2015 рр.

Предмет дослідження: генеза транскордонного співробітництва в Європі та Україні в період 1991-2015 рр.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використано комплекс взаємодоповнюючих методів для систематизації емпіричної інформації, аналізу правового забезпечення транскордонного співробітництва в Європі та Україні. Методологічною основою є діалектичний метод наукового пізнання (при аналізі динаміки генези транскордонного законодавства з метою виокремлення основних понять та закономірностей), який було використано спільно з методом систематизації та емпіричного дослідження (при вивченні теоретичних засад поняттєвого апарату транскордонного співробітництва), класифікаційно-аналітичним методом (для побудови хронології нормативно правових актів в Європі та Україні), методами правового аналізу та синтезу (становлення та розвиток транскордонного співробітництва на основі правил переходу від простого до складного, від абстрактного до конкретного для визначення права на укладання транскордонних угод), історичним (при дослідженні тенденцій змін генези транскордонного співробітництва), соціологічним (виявлення соціально-економічних та політичних чинників, які вплинули на розвиток транскордонного співробітництва), статистичним (при узагальненні статистичної інформації бази міжнародних документів Верховної Ради України), порівняльно-правовим (порівнюючи особливості розвитку правового забезпечення транскордонного співробітництва та становлення його інституцій в Європі, окремих держав та Україні), структурно-системним і структурно-функціональним (при пізнанні структури інституцій транскордонного співробітництва).

Емпіричну основу роботи склали праці вітчизняних і закордонних вчених та результати вивчення матеріалів фондів Асоціації Європейських прикордонних регіонів, Асамблеї Європейських регіонів, Парламентської асамблеї Ради Європи, Європейської Комісії, а також публікації, протоколи засідань цих інституцій, база міжнародних договорів Верховної Ради України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертаційне дослідження є одним із перших комплексних наукових досліджень, в якому шляхом використання нормативно – правових актів, міждержавних угод, міжнародних конвенцій та законодавчих документів європейських країн зроблено спробу комплексного та всебічного аналізу генези транскордонного співробітництва в Європі та Україні в умовах посилення євроінтеграційних процесів, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. У дисертаційній роботі встановлено низку науково-теоретичних висновків, які характеризуються науковою новизною, зокрема:

уперше:

- надано авторське групування системи юридичних норм в сфері транскордонного співробітництва в Україні, засноване на міжнародних та національних нормативно – правових актах з виділенням наступних видів:

міжнародно-правові акти ратифіковані Україною; норми ЄС, що дозволяють брати участь у транскордонному співробітництву Європи; національне законодавство; міждержавні угоди та регіональні угоди;

- розроблено класифікацію права субнаціональних одиниць укладати угоди транскордонного співробітництва виділенням класифікаційних ознак: рівень децентралізації та взаємовідносин між державою та субнаціональною одиницею для легітимізації чинного транскордонного співробітництва та надання інструментів для його поглиблення;

- визначено правове підґрунтя транскордонного співробітництва відповідно до тенденцій зміни генези транскордонного співробітництва: закріплення норм утворення органу транскордонного співробітництва, його функцій, відповідальність за укладені угоди для розвитку національного законодавства;

удосконалено:

- класифікацію рівнів реалізації транскордонного співробітництва, яка на відміну від існуючих враховує можливість територіальної співпраці без прив'язки до спільного кордону;

- класифікацію рівнів правового забезпечення транскордонного співробітництва в Україні, яка на відміну від існуючої враховує *acquis communautaire* для виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами;

- модель інституційних обов'язків щодо транскордонного співробітництва на державному рівні, яка на відміну від існуючих заснована на міжнародно-правових документах ратифікованих Україною та тих що мають рекомендаційний характер;

дістали подальшого розвитку:

- поняття «транскордонного співробітництва», яке на відміну від існуючого враховує особливості екстериторіального характеру співпраці, та відображає основну мету Ради Європи, щодо втілення в життя ідеалів і принципів єднання між її членами;

- класифікація історичних етапів розвитку транскордонного співробітництва в Європі, яка на відміну від існуючої враховує узгодженні дії по запровадженню транскордонного співробітництва;

- класифікація історичних етапів розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європи в історично-правовому контексті, яка на відміну від існуючої враховує євроінтеграційний процес;

- формалізація інституційно – правових основ розвитку транскордонного співробітництва в Європі, яка на відміну від існуючих заснована на еволюції Рамкової конвенції про транскордонне співробітництво та принципу субсидіарності;

- поняття «транскордонного кластера», яке на відміну від існуючого враховує тенденції зміни міжнародних актів щодо наявності спільного кордону.

Практичне значення одержаних результатів. Наукові положення, та теоретичні висновки, пропозиції, викладені в дисертаційному дослідженні, становлять змістовний внесок у розвиток історії держави і права для

використання у практиці в сфері транскордонного співробітництва між Україною та країнами ЄС. Результати дослідження можуть бути використані в:

- науково-дослідних цілях – для подальшої розробки науки історії держави і права, транскордонного співробітництва, складовою яких може стати історико-правова характеристика розвитку транскордонного співробітництва в Європі та Україні;

- у навчальному процесі – для написання підручників, навчально-методичних посібників та викладання навчальних дисциплін «Історія держави і права», «Транскордонне співробітництво», «Міжнародні організації», а також спеціальних курсів;

- у правотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства з урахуванням тенденцій розвитку транскордонного співробітництва в Європі.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедр Харківського національного університету внутрішніх справ та знайшли своє відображення на:

1) п'яти науково-практичних та наукових конференціях: Всеукраїнської науково-практичної конференції «Державне управління та державна служба» 21.10.2015 року, Міжнародної науково-практична конференція «Традиції та інновації в праві» 06-07.10.2017 року (м. Новополюцьк, Республіка Беларусь), XVII Кирило – Мефодіївські читання «Освітньо-культурний простір Центрально-Східної Європи: національні моделі та західні впливи» 11-12.05.2017 року, Конференція Цільової групи зовнішніх кордонів Асоціації Європейських Прикордонних Регіонів (м. Цюрих, Швейцарія) 08-09.05.2017 року, Науково-практична конференція «Нові механізми регіонального розвитку» 12.12.2003; 2) при розробці навчального курсу «Міжнародні організації», 3) при реалізації 5 Erasmus + проектів Створення сучасної магістерської програми в галузі інформаційних систем; Розвиток мереженої інфраструктури для підтримки молодіжного інноваційного підприємництва на платформах fablab; Структуризація співпраці щодо аспірантських досліджень, навчання універсальних навичок та академічного письма на регіональному рівні України; Сприяння інтернаціоналізації наукових досліджень шляхом створення і введення в дію системи забезпечення якості третього циклу навчання відповідно до правил Європейської інтеграції; Імплементация системи забезпечення якості освіти через співробітництво університету-бізнесу-уряду в ЗВО.

Публікації. Основні теоретичні положення та наукові висновки дисертаційного дослідження відображено в п'яти одноосібних публікаціях, серед яких чотири наукові статті опубліковано у фахових виданнях України та одна у зарубіжному науковому виданні, а також у тезах восьми наукових доповідях на науково-практичних конференціях, дві з яких закордонні.

Структура дисертації. Структура дисертації детермінована метою та задачами дослідження, які обумовили його зміст, котрий складається зі вступу, трьох розділів (вісім підрозділів), висновків і списку використаних джерел (210 найменувань). Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, з яких 200 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, окреслено зв'язок із науковими планами, сформульовано мету і завдання дослідження, його об'єкт, предмет, методологію, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено дані про їх апробацію і структуру роботи.

Розділ 1 «Гене́за категоріального апарату «транскордонне співробітництво» в нормативно – правових актах» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Історичні етапи та передумови виникнення транскордонного співробітництва в Європі та Україні»* за допомогою ретроспективного аналізу нормативно-правових актів та науково-теоретичних напрацювань щодо передумов виникнення транскордонного співробітництва в Європі та Україні XX-XXI сторіччі. Транскордонне співробітництво - це партнерство між місцевими та регіональними зацікавленими сторонами, розділеними національним кордоном, чії дії мають наслідки на місцевому та регіональному рівнях по обидві сторони цієї межі. Воно відбувається в рамках міжнародних відносин, але залучає місцеві і регіональні структури сторін, які географічно близькі, з явною або неявною згодою відповідних держав. Зроблено аналіз функцій державного кордону як правового та природного інструмента.

Однією з найважливіших особливостей європейського правового ландшафту є взаємодія між національними, Європейським Союзом та міжнародним регіональним правовим порядком. Транскордонне співробітництво є партнерством між регіональними або місцевими органами влади однієї європейської держави, з одного боку, та еквівалентними органами влади в іншій або декількох інших європейських державах, з другого боку, з метою розробки спільних ініціатив або розв'язання проблем, які вони вважають спільними.

Розглянуто способи запровадження транскордонного співробітництва: узгоджені дії, гармонізація та інтеграція. На підставі яких зроблено висновок, що транскордонна співпраця стосується не лише спільної діяльності, а й усіх формальних і неформальних механізмів узгоджених дій між зацікавленими сторонами на кордонах.

З використанням *діалектичного методу* наукового пізнання дістало подальшого розвитку класифікації історичних етапів розвитку транскордонного співробітництва в Європі, яка враховує узгоджені дії по запровадженню транскордонного співробітництва, та класифікації історичних етапів розвитку транскордонного співробітництва України з країнами Європи, яка враховує євроінтеграційний процес.

У підрозділі 1.2 *«Гене́за транскордонного співробітництва в Європі»* звертається увага на те, що з початком європейської інтеграції важливість кордону як бар'єру значною мірою зникла між державами-членами ЄС, особливо в межах Шенгенської зони. Виникла потреба у правовому підґрунті для взаємних відносини між державами, що бudo зроблено, спочатку, у

Європейській рамковій конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями та Законі України «Про транскордонне співробітництво». Вислів "територіальні общини або власті" означає громади, власті або органи, які мають компетенції на місцевому або регіональному рівні та є легітимними відповідно до внутрішнього законодавства кожної держави.

Транскордонне співробітництво не означає, що один з партнерів спочатку діє на національному рівні, а потім намагається залучити або співпрацювати з сусідом через кордон. Воно охоплює всі сфери повсякденного життя і розробку спільних програм, пріоритетів і дій, а також включає широке залучення адміністративних та інших органів до транскордонного співробітництва.

Для Європейського співтовариства транскордонне співробітництво не є метою само по собі, а є складовою інших політик, цілі яких - збалансований соціальний та економічний розвиток, зменшення нерівності. Такого стану можна досягнути, зокрема, шляхом усунення конкретних недоліків, які впливають на регіони через кордони.

На підставі аналізу нормативно-правових актів Ради Європи та Європейського Союзу, видів транскордонного співробітництва, теоретичних підвалин сучасного розуміння дістало подальшого розвитку поняття «транскордонного співробітництва», яке враховує особливості екстериторіального характеру співпраці, та відображає основну мету, щодо втілення в життя ідеалів і принципів єднання між її членами.

Інструменти, що використовуються при транскордонному співробітництві, повинні відповідати національним правовим рамкам, що призводить до існування великої кількості документів; численних двосторонніх та багатосторонніх угод, що враховують межі компетенцій національних державних органів у кожній країні, залученої до проекту співпраці.

У підрозділі 1.3 «Розвиток поняття «транскордонне співробітництво» в нормативно – правових актах України» вказано, що розвиток Європи настав з появою регіонів, що мають між собою тісні стосунки щодо обмінів, єднаються за спільними соціальними потребами, незважаючи на кордони між країнами.

Євроінтеграційні процеси спонукають Україну до апроксимації національного законодавства до стандартів Євросоюзу. В першу чергу, необхідно врахувати те, що Україна взаємодіє не тільки з державами на спільному кордоні, а й з наднаціональним об'єднанням – Євросоюзом. Налагодження добросусідських відносин повинно відбуватися не тільки шляхом двосторонніх міждержавних угод, а із економічним та політичним союзом незалежних держав-членів, що потребує нового нормативно-правового забезпечення з урахуванням правових вимог не лише одного держави-сусіда, а всього Європейського Союзу.

Зроблено комплексний хронологічний аналіз нормативно-правових актів України щодо транскордонного співробітництва, основних характеристик його визначення українськими науковцями та розвитку поняття ТКС в нормативних актах України, що стало основою для авторського групування системи юридичних норм у сфері транскордонного співробітництва в Україні, засноване на міжнародних та національних нормативно – правових актах з виділенням

наступних видів: міжнародно-правові акти ратифіковані Україною; норми ЄС, що дозволяють брати участь у транскордонному співробітництву Європи; міждержавні угоди; національне законодавство; та регіональні угоди.

Розділ 2 «Правове регулювання транскордонного співробітництва країн Європи» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Інституційно-правові основи транскордонного співробітництва в Європі (міжнародний рівень)»* розглянута формалізація та становлення інституційно-правової основи такого співробітництва.

На підставі аналізу міжнародних конвенцій з'ясовано, що правові інструменти Ради Європи та ЄС у сфері транскордонного співробітництва відрізняються за своїм характером та регулятивною функцією: діяльність РЄ спрямована на забезпечення мінімального спільного регулювання, відповідно до стандартів міжнародного права, коли в той же час органи ЄС мають на меті забезпечити суттєву юридичну гармонізацію законодавств держав-членів ЄС. Проте, вони поділяють спільну мету - гармонізувати національні законодавства і висвітлюють спільні правові зміни.

Співпраця спочатку формалізувалася за допомогою угод про співробітництво, підписаних керівниками місцевих громад та органів влади, і за умови їх затвердження на дорадчих зборах цих громад та органів влади. Прикордонні регіони використовували метод «знизу - вгору», для інституціоналізації транскордонного співробітництва, водночас, їм сприяли як міжнародні так і національні ініціативи. У цьому контексті органи транскордонного співробітництва все частіше розглядаються як інструменти координації політики, де беруть участь великі та впливові субнаціональні територіальні гравці.

Відповідно до міжнародних документів стосовно такого співробітництва можна визначити два підходи до дефініції транскордонних інституцій - емпіричний та юридичний. В першому- це будь-яка організація, діяльність якої прямо чи опосередковано пов'язана з транскордонною діяльністю. В другому - це міжнародний інструмент спрямований для регулювання транскордонних відносин адміністративної одиниці. Досліджуючи ці два підходи зроблено аналіз еволюції інституційно-правового змісту поняття «транскордонне співробітництво».

Встановлено формалізація інституційно – правових основ розвитку транскордонного співробітництва в Європі, яка заснована на еволюції Рамкової конвенції про транскордонне співробітництво та принципу субсидіарності.

За час існування ЄС та Ради Європи мета, завдання інституційно-правових основ ТКС пройшли шлях еволюції від ліквідації диспропорцій регіонального розвитку до спільного використання потенціалу територій заснованого на принципі субсидіарності. Таким чином, на міжнародному рівні в Європі створено інституційно-правове підґрунтя для розвитку ТКС.

У підрозділі 2.2 *«Нормативне забезпечення транскордонного співробітництва на національному рівні в країнах Європи друга половина ХХ століття -2015 рік»* вказується про те, що базовим чинником для пояснення правової природи транскордонного співробітництва в європейському просторі - є саме взаємодія між наднаціональним та національним правовим порядком.

Використовуючи порівняльний метод та правовий аналіз виокремлено деякі ключові риси, які вважаються особливо впливовими щодо ставлення держави до транскордонного співробітництва. Таким рисами є: рівень децентралізації, відносини між державою та субнаціональною одиницею та судові справи в сфері транскордонного співробітництва. Значною мірою обсяг міжнародних можливостей регіонів залежить від того, який вони мають взаємозв'язок з державою та з їх національними органами влади.

Розглянуто транскордонне співробітництво в державах Європи різними за територіальним устроєм, формами правління, розміром територій, часом входження до ЄС (Республіка Австрія, Королівство Бельгія, Федеративна Республіка Німеччина, Італійська Республіка, Швейцарська Конфедерація, Королівство Іспанія, Республіка Польща, Угорська Республіка).

Розроблено класифікацію права субнаціональних одиниць укладати угоди транскордонного співробітництва виділенням класифікаційних ознак: рівень децентралізації та взаємовідносин між державою та субнаціональною одиницею для легітимізації існуючого транскордонного співробітництва та надання інструментів для його поглиблення.

У підрозділі 2.3 «Реалізація права на європейські транскордонні об'єднання» визначена необхідність координації співробітництва між різними рівнями прийняття рішень та вирівнюванням фінансових ресурсів. З метою забезпечення оптимальної координації між місцевим, регіональним, національним та європейським рівнями, стосовно транскордонного співробітництва, координуючі органи повинні враховувати у своїх діях заходи, що вживаються або плануються на нижчих або вищих рівнях, тому регулярно інформувати один одного. На місцевому рівні: координація планів місцевих органів влади з урахуванням інтересів регіонального та національного планування. На регіональному рівні: координація між регіональними органами влади, місцевими та національними органами влади та між регіонами сусідніх країн. На національному рівні: координація різних політик у сфері просторового планування та регіональної допомоги, узгодження між національними та регіональними цілями. На європейському рівні: координація політики просторового планування з метою досягнення цілей європейського значення та збалансованого загального розвитку.

За допомогою типології основних груп прикордонних регіонів Європи, походженням терміну регіон з'ясовано поняття та характеристику «єврорегіон». З використанням структурно-системного і структурно-функціонального методу розглянуто діяльність транскордонних об'єднань в Європі, а саме Асоціації європейських прикордонних регіонів (на підставі розробленої організаційно-управлінської структури), програми «Interreg» (її правовий розвиток, органи), Асоціації Європейських Регіонів та участь у макрорегіональних стратегіях Європейського Союзу.

Розділ 3 «Реалізація в Україні міжнародно-правового принципу транскордонного співробітництва» складається з двох підрозділів

У підрозділі 3.1 «Еволюція інституційно - правової регламентації транскордонного співробітництва» зазначено, що до складу державної

регіональної політики України входить транскордонне співробітництво як невід'ємний складовий елемент.

За допомогою методів аналізу та синтезу, визначені міжнародно-правові акти, які є правовим підґрунтям транскордонного співробітництва та визначають перспективи розвитку національного законодавства України відповідно до тенденцій зміни генези транскордонного співробітництва в Європі, а саме: закріплення норм утворення органу ТКС, його функції, відповідальність за укладені угоди про таке співробітництво

Використовуючи класифікаційно - аналітичний метод удосконалено класифікацію рівнів реалізації транскордонного співробітництва, яка враховує можливість територіальної співпраці без прив'язки до спільного кордону та класифікацію рівнів правового забезпечення транскордонного співробітництва в Україні, яка враховує *acquis communautaire* для виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами.

Історичним та порівняльно-правовим методом визначено правове підґрунтя транскордонного співробітництва відповідно до тенденцій зміни генези транскордонного співробітництва: закріплення норм утворення органу транскордонного співробітництва, його функцій, відповідальність за укладені угоди для розвитку національного законодавства.

Удосконалено модель інституційних обов'язків щодо транскордонного співробітництва на державному рівні, яка заснована на міжнародно-правових документах ратифікованих Україною та тих що мають рекомендаційний характер.

У підрозділі 3.2 «*Регламентация членства Украины у европейскому транскордонному співробітництві*» зауважено про те, що до отримання статусу офіційного члена в Раді Європи Україна ратифікувала Європейську рамкову конвенцію про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями. Визначені права, обов'язки, порядок набуття членства, функціональні обов'язки в наступних інституціях: Конгрес місцевих і регіональних влад, Комітет з питань управління Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи, Групи незалежних експертів з Європейської хартії місцевого самоврядування, об'єднання єврорегіонального співробітництва (відповідно до правових норм РЄ), Європейські угруповання з транскордонного співробітництва (відповідно до правових норм ЄС).

Європейська політика сусідства, а згодом Європейський інструмент сусідства та партнерства дозволили Україні примати участь у 4 програмах транскордонного співробітництва, Erasmus +, TAIEX, SIGMA. Зроблено акцент на макрорегіональній стратегії Європейського Союзу для Дунайського регіону, яка приділяє значну увагу сприянню адміністративному співробітництву громад, які живуть в прикордонних регіонах. Це усунення та подолання адміністративних і юридичних перешкод для співпраці, що сприятиме зміцненню співпраці між установами та місцевими муніципалітетами на місцевому, регіональному та міжнародному рівнях. Слід заохочувати пряме регіональне та місцеве співробітництво через кордони.

Дістало подальшого розвитку поняття «транскордонного кластера», яке враховує тенденції зміни міжнародних актів щодо наявності спільного кордону

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання – комплексного та всебічного аналізу генези транскордонного співробітництва в Європі та Україні в умовах посилення євроінтеграційних процесів, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. За результатами дослідження зроблено такі висновки.

1. Історико-правовий аналіз ТКС в Європі XX – XXI столітті передбачає обов'язкове дослідження даної проблематики в цілому. У загальних рисах історія становлення та розвитку транскордонної співпраці зародилась та розвивалась одночасно із ключовими етапами розвитку державного управління як однієї із форм правової діяльності держави в умовах економічного об'єднання Європи.

2. Хронологічний підхід дозволив виокремити історіографію проблематики дослідження за допомогою двосторонніх та багатосторонніх державних угод, регіональних угод, а також НПА України (з 1991-2015рр.) та Європи. Особливу цінність становить саме аналіз джерел оригінальною мовою, що дає змогу точно визначити особливості, закономірності ТКС у досліджуваній період в Європі та Україні.

3. Комплексний аналіз нормативно – правових актів дозволяє зробити висновок, що головною проблемою в історіографії є відсутність повного та комплексного дослідження поняття «транскордонного співробітництва» в Україні, головна увага приділялась лише окремим елементам транскордонної діяльності.

4. Для реалізації мети і вирішення завдань дисертаційного дослідження, нормативно – правові акти, міждержавні та регіональні угоди, а також наукові концепції, можна об'єднати у наступній класифікації еволюції ТКС:

у країнах Європи: 1 етап (19 століття - 1957) - усвідомлення мети та узгодження дій ТКС; 2 етап (1958–1980) - створення перших євро регіонів; 3 етап (1980–1990) - формування правової бази ТКС, визначення основних понять; 4 етап (1990 –2006)- формування правової бази для забезпечення фінансової підтримки ТКС; 5 етап (2006 до 2015) - розбудова євро регіональних інституцій та реалізація Європейського інструменту сусідства та партнерства.

в Україні: 1 етап (до 1991) - співробітництво з країнами соціалістичного табору (політична та культурна сфера); 2 етап (1991-2003) - це динамічне налагодження співробітництва незалежною Україною з державами Європи, ратифікація актів Ради Європи в різних сферах ТКС; 3 етап (2004- 2014) - активне формування національної правової бази ТКС, 4 етап (2015 – сьогодні) – імплементація євроінтеграційного процесу.

5. Після Другої світової війни ідея співробітництва заради більшого єднання між членами Європи для збереження та втілення в життя ідеалів і

принципів, які є спільним надбанням, а також сприяння їх економічному та соціальному прогресу, виявила необхідність у досягненні збалансованого розвитку шляхом зменшення розриву в розвитку між різними регіонами. Роль у сприянні подолання диспропорції розвитку регіонів Європи взяло на себе транскордонне співробітництво, що здійснюється в межах компетенції територіальних общин або властей, визначеної внутрішнім законодавством, але з урахуванням норм міжнародних договорів. Євроінтеграційні процеси не можливі без допомоги транскордонної співпраці. Характеристики цього терміну розширювалися від обґрунтування прикордонного співробітництва сусідніх держав до міжтериторіальної співпраці на підставі спільних інтересів без прив'язки до конкретних спільних кордонів. Така співпраця є складовою інших політик держав, цілі яких - збалансований соціальний та економічний розвиток, зменшення нерівності, шляхом усунення конкретних недоліків, які впливають на регіони через кордони.

6. Історико-порівняльним аналізом досліджено перехід регіональної політики Європейського Союзу у XX столітті до нової парадигми у XXI століття – від ліквідації диспропорцій регіонального розвитку до використання потенціалу територій і застосування принципу субсидіарності регіонів у державах при реалізації ТКС.

7. Принципи транскордонного співробітництва, що стали основою політик Європи є такими: широке вертикальне (міжнародний рівень) та горизонтальне партнерство (міждержавний та міжрегіональний рівень); субсидіарність шляхом залучення регіонального та місцевого рівнів, які несуть відповідальності за свої дії; підготовка спільних концепцій та програм транскордонного розвитку, реалізація транскордонних проектів.

8. Методом аналізу і синтезу досліджено трансформація поняття «транскордонне співробітництво» в міжнародних нормативно-правових актах Європи, програмах співпраці, у євроінтеграційних процесах. В рамках дисертаційного дослідження проблема співвідношення понять «транскордонне співробітництво», «прикордонне співробітництво», «міжтериторіальне співробітництво» «транс'європейське співробітництво» знаходить своє відображення у взаємодії між територіальними одиницями, що належать до різних держав Європи, є майже внутрішньою формою співпраці на території, не зважаючи на кордони між державами.

9. З 1991 року Україна, як суверенна держава, почала взаємодіяти не тільки з державами на спільному кордоні, а й з наднаціональним об'єднанням – Євросоюзом, таке співробітництво спонукає Україну до апроксимації національного законодавства до стандартів. Вже з другого року незалежності Україна активно приступила до транскордонної співпраці, починаючи з підписання міждержавних угод про добросусідство.

10. Історико – хронологічним методом встановлено відсутність визначення поняття «транскордонне співробітництво» для України до ратифікації Європейської рамкової конвенції про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями (22.12.1993) та прийняття Закону України «Про транскордонне співробітництво» (24.06.2004). Таким чином на законодавчому рівні введено тлумачення терміну та його європейського змісту

«транскордонне співробітництво» (з екстериторіальним ефектом за допомогою префіксів, таких як транс-, між-, крос-).

11. Водночас, національне законодавство України передбачає заборону органам місцевого самоврядування розв'язувати питання, які прямо не віднесені до їх компетенції. Цей підхід обмежує ініціативу органів місцевого самоврядування щодо забезпечення потреб населення територіальної громади. Також, в Україні неможливо застосовувати принцип «дозволено те, що не заборонено» до діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, так як при виконанні делегованих повноважень органи місцевого самоврядування виступають як «представники держави». Таке становище не відповідає Європейській хартії місцевого самоврядування та не сприяє розвитку транскордонного співробітництва.

12. Для визначення правових основ регулювання ТКС нормативно – правові акти в сфері ТКС можна об'єднати у наступній класифікації: міжнародно-правові акти, ратифіковані Україною; норми ЄС, що дозволяють брати участь у ТКС Європи; національне законодавство; міждержавні угоди; регіональні угоди про ТКС.

13. ТКС не можна вважати суто національним правовим питанням, треба розглядати ці відносини комплексно, починати з правових документів, що закріплюють такі відносини на міжнародному рівні. Ключовим чинником для пояснення правової природи ТКС в європейському просторі - є саме взаємодія між міжнародним та національним правовим порядком.

14. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями була першим міжнародним документом для подолання недовіри у членів-держав Ради Європи щодо транскордонного співробітництва, як інструменту, що містить потенційну загрозу та може вплинути на державний суверенітет. В наслідок чого, Рамкова Конвенція не має прямого юридичного ефекту та не надає субнаціональним одиницям жодних повноважень для укладання транскордонних угод.

15. Субнаціональні одиниці використовували метод «знизу - вгору», для інституціоналізації транскордонного співробітництва, водночас, їм сприяли як міжнародні так і національні ініціативи. Але, представники територіальних общин та властей не мали повноважень репрезентувати державу при укладанні міжнародних договорів.

16. В 80-ті роки XIX століття інституціоналізація ТКС вважалася передчасною та потенційно небезпечною для національних загальних інтересів та національної зовнішньої політики. Держави укладали двосторонню угоду про транскордонне співробітництво, а не надавали органу ТКС інституційні повноваження.

17. Правові інструменти Ради Європи та ЄС у сфері транскордонного співробітництва відрізняються за своїм характером та регулятивною функцією: діяльність РЄ спрямована на забезпечення мінімального спільного регулювання, відповідно до стандартів міжнародного права, а органи ЄС мають на меті забезпечити юридичну гармонізацію національних законодавств держав-членів ЄС. Проте, вони поділяють спільну мету - гармонізувати національні законодавства шляхом спільних правових змін.

18. Використовуючи порівняльний метод та правовий аналіз зроблена класифікація права субнаціональних одиниць укладати угоди ТКС на підставі рівня децентралізації, відносин між державою та субнаціональною одиницею, та судових справ в сфері ТКС.

Перша група – держави, в яких право на укладання угод відноситься до приватного права або до реалізації принципів самоврядування, тобто відсутність будь-яких обмежень субнаціональних одиниць при укладанні угод ТКС;

друга група – держави, які визначили будь-які обмеження з боку центральної влади (щодо території які можуть укладати угоди про ТКС, контроль за виконанням угод, схвалення уряду);

третя група – держави, які передбачили обов'язковість згоди національних органів (попередньої міждержавної угоди);

19. Децентралізація не впливає на заохочувальні дії національної влади до транскордонного співробітництва. Наприклад, Франція має велику кількість нормативних актів національного рівня для регламентації ТКС. Водночас, в конституції Польщі та Угорщини міститься дозвіл для територіальних громад на вступ до міжнародної асоціації місцевих та регіональних громад, а також право на співпрацю з місцевими та регіональними громадами інших держав.

20. Територіальні одиниці, що мають «широке коло» повноважень розглядають ТКС як засіб посилення прав на самоврядування. Міжнародні угоди про ТКС між місцевими органами, можуть виконувати декілька завдань: 1. бути легітимним джерелом практики; 2. розв'язувати практичні проблеми; 3. надавати інструменти для поглиблення транскордонного співробітництва.

21. Перші форми транскордонного співробітництва виникли у 1950-х роках 20-го століття у формі «єврорегіона» з метою зміцнення власного економічного потенціалу, зменшення експлуатаційних витрат у цій сфері та заохочення транскордонного потоку технологій.

22. Створення єврорегіону не призводить до появи нового адміністративно-регіонального утворення з юридичним статусом, процес його утворення та діяльності відбувається відповідно до чинного національного законодавства, де розташована його штаб-квартира. Керівні органи єврорегіону виконують лише координаційні функції і не мають владних повноважень, а також не можуть виконувати функції владних органів, які працюють на території кожної держави-учасника. Єврорегіон не виконує зовнішньополітичні функції держави.²³ Європейське територіальне співробітництво, більш відоме як Interreg, є однією з двох цілей політики згуртування і забезпечує основу для здійснення спільних дій та обміну між національними, регіональними та місцевими учасниками з різних держав-членів. Загальною метою Європейського територіального співробітництва є сприяння гармонійному економічному, соціальному та територіальному розвитку Європейського Союзу в цілому. Interreg побудований на трьох напрямках співпраці: транскордонний (Interreg A), транснаціональний (Interreg B) та міжрегіональний (Interreg C).

24. Регіональні диспропорції в ЄС поглибились з останніми розширеннями цього сторіччя у 2004 році. Європейський Союз розробив нові інструменти політики регіонального розвитку, основною метою яких є соціально-економічне вирівнювання в країнах та регіонах Союзу, перш за все –

це реалізація макрорегіональних стратегій з 2009 року – абсолютно новий спосіб заохочення співробітництва регіонів всієї Європи.

25. Макрорегіональні стратегії ЄС дозволяє країнам, розташованим в тому ж регіоні, спільно розв'язувати проблеми, або знаходити спосіб для кращого використання їх потенціалу в загальному сенсі (наприклад, забруднення навколишнього середовища, судноплавних, бізнес у світі конкуренції, і т.д.). Таким чином, держави отримують можливість ефективно виконувати свої функції, ніж розв'язувати ці питання окремо одна від одної.

26. Удосконалено класифікацію рівнів транскордонного співробітництва у Європі:

1) міжнародний рівень - реалізація політики загальноєвропейських інтересів, координація національних регіональних політик для збалансованого розвитку європейського простору;

2) державний рівень - вироблення національної політики у сфері ТКС та узгодження національних інтересів із загальноєвропейськими, а також гармонізація національних та регіональних цілей;

3) регіональний рівень - реалізація регіональної політики розвитку ТКС з урахуванням інтересів держави та регіональних одиниць, відповідна координація із регіонами сусідніх країн;

4) місцевий рівень - координація планів розвитку, що запропоновані місцевою владою (з урахуванням регіональних і національних інтересів), співпраця між суб'єктами ТКС для спільного вирішення задач.

27. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна взяла на себе зобов'язання як можна більше залучати місцеві та регіональні органи влади, відповідні управлінські структури до транскордонного співробітництва шляхом створення законодавчої бази. Червоною ниткою крізь всю Угоду йде постулат про апроксимацію норм Європейського Союзу до законодавства України: наближення з ЄС у правовій сфері, адаптації законодавства в Україні до *acquis communautaire* ЄС, що сприятиме поступовій економічній інтеграції і поглибленню політичної асоціації.

28. Міжнародно-правові акти є правовим підґрунтям ТКС та визначають перспективи розвитку національного законодавства України відповідно до тенденцій зміни генези транскордонного співробітництва в Європі: закріплення норм утворення органу ТКС, його функції, відповідальність за укладені угоди про таке співробітництво.

29. Аналізуючи міжнародно-правові документи та рекомендації можна узагальнити інституційні обов'язки за які Україна, як держава, несе відповідальність:

- організувати регулярні і/або інституалізовані консультації з компетентними органами суміжних держав з питань, що становлять взаємний інтерес, щоб діяти спільно;

- визначити шляхи розв'язання проблем, виявити юридичні і практичні перешкоди ТКС та вжити відповідних заходів щодо їх усунення;

- забезпечити / поліпшити надання інформації територіальним общинам або властям про державну політику та її реалізацію в сфері ТКС;
- надати повноваження локальним адміністраціям для визначення питань, а також способів їх вирішення, в інтересах місцевої громади;
- створити структуру для координації діяльності центральних властей і учасників транскордонного співробітництва на місцевому рівні, для визначення їх потреб та інформування їх про нові досягнення на національному та міжнародному рівні в сфері ТКС.
- сприяти створенню органів транскордонного співробітництва на рівні територіальних общин або властей для обміну інформацією, планування та застосування спільних заходів;
- розвивати різні програми навчання для учасників ТКС на місцевому рівні;
- створити процедури та органи, які допомагають територіальним общинам або властям планувати, складати і реалізовувати проекти, а також надати їм відповідні державні або міжнародні джерела фінансування;
- забезпечити централізовану фінансову підтримку програм і проектів ТКС.

30. Удосконалено класифікацію рівнів забезпечення транскордонного співробітництва в Україні: 1) *acquis communautaire*, 2) міжнародні нормативно-правові документи, ратифіковані Україною, 3) міждержавні угоди, 4) національне законодавство, 5) міжрегіональні угоди. Кожен рівень характеризується діяльністю суб'єктів, наділених компетенцією відповідно до чинного законодавства.

31. Удосконалено поняття «транскордонний кластер» наступним чином: «об'єднання юридичних осіб, територіальних громад, їх представницьких органів та їх об'єднань, місцевих органів виконавчої влади України, розташованих у прикордонних регіонах з метою поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між учасниками транскордонної співпраці». Таке визначення поняття «транскордонний кластер» буде відповідати сучасним тенденціям розвитку ТКС в Європі в правовій та економічній сфері, особливо в світлі 27 глави «Транскордонне та регіональне співробітництво» Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. В якій зазначено необхідність залучення місцевих та регіональних органів влади до ТКС шляхом створення необхідної законодавчої бази, а також зміцнення транскордонних економічних зв'язків

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Цукан О. М. Генеза поняття «транскордонне співробітництво» в європейському праві. *Прикарпатський юридичний вісник*. №4, Том 1. 2018. С. 41–45.

2. Цукан О. М. Розвиток поняття «транскордонне співробітництво» в нормативно-правових актах України. *Південноукраїнський правничий часопис*. №4. 2018. С. 48–56.
3. Цукан О. М. Правові основи транскордонного співробітництва в актах Ради Європи. *Науковий вісник публічного та приватного права*. №6. 2018. С. 81–88.
4. Цукан О. М. Нормативне забезпечення транскордонного співробітництва на національному рівні в країнах Європи. *Юридичний бюлетень*. №8. 2018. С. 63–69.
5. Цукан О. Н. Эволюция институционально - правовой регламентации трансграничного сотрудничества Европы и Украины. (Казахстан). С.103–110.
6. Цукан О. М. Впровадження принципів Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Державне управління та державна служба»*. 2015. С.19.
7. Цукан О. Н. Европейская хартия местного самоуправления как правовая основа трансграничного сотрудничества на примере Украины. *Материалы международной научно-практической конференции «Традиции и инновации в праве»*. № 1. 2017. С. 301–304. (Республіка Беларусь)
8. Цукан О. М. Cross-border cooperation in the European Higher Education Area. *Освітньо-культурний простір Центрально-Східної Європи: національні моделі та західні впливи*. 2017. С. 22.
9. Tsukan O. Cross-border cooperation in the Ukraine. *Task Force of External Borders AEBR Meeting*. 2017 (Швейцарська Конфедерація)
10. Цукан О. М. Правові засади місцевої демократії в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку. *Теорія та практика державного управління*. № 3 (46). 2014. С. 183–190.
11. Цукан О. М. Складові державної політики підтримки розвитку місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2. 2003. С. 209–215.
12. Цукан О. М. Правові засади місцевого самоврядування в Україні: поняття, склад та місце в муніципальному праві України. *Актуальні проблеми державного управління*. № 3. 2003. С. 221–227.
13. Цукан О. М. Розвиток принципів місцевого самоврядування як важливих складових правових засад місцевої демократії. *Теорія та практика державного управління*. № 6. 2003. С. 52–54.

АНОТАЦІЯ

Цукан О. М. Генеза транскордонного співробітництва Європи та України (1991-2015): історико – правове дослідження. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидати юридичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 12.00.01 «Генеза транскордонного співробітництва Європи та України (1991-2015): історико – правове

дослідження» (081– Право). – Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків. 2019.

У дисертації шляхом комплексного аналізу нормативно-правових актів, міжнародних угод, національного законодавства європейських країн та України, а також наукових теоретичних досліджень здійснено історико - правовий аналіз генези транскордонного співробітництва Європи та України (1991-2015 р. р.).

Досліджена трансформація поняття «транскордонне співробітництво» у взаємодії між територіальними (субнаціональними) одиницями, що належать до різних держав Європи, і внутрішньою формою співпраці на території, не зважаючи на кордони між державами.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, міжтериторіальне співробітництво, Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво, єврорегион, транскордонний кластер

АННОТАЦИЯ

Цукан О. Н. Генезис трансграничного сотрудничества Европы и Украины (1991-2015): историко - правовое исследование. - Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук (доктора философии) по специальности 12.00.01 – теория и история государства и права; история политических и правовых учений (081 – право). – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2019.

В диссертации путем комплексного анализа нормативно-правовых актов, международных соглашений, национального законодательства европейских стран и Украины, и научных теоретических исследований осуществлен историко - правовой анализ генезиса трансграничного сотрудничества Европы и Украины (1991-2015 г. г.).

Исследована трансформация понятия «трансграничное сотрудничество» во взаимодействии между субнациональными единицами, расположенными в разных государствах Европы, и формой сотрудничества на территории, несмотря на границы между государствами.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, международное сотрудничество, международные соглашения, Европейская рамочная конвенция о приграничном сотрудничестве, еврорегион, трансграничный кластер.

SUMMARY

Tsukan O. M. Genesis of Transfrontier Co-operation between Europe and Ukraine (1991 - 2015): Historical and Legal Research. – Qualification research – Qualification Research Manuscript.

The dissertation thesis to receive the scientific degree “candidate of science” (Philosophy Doctor) in the specialization 12.00.01 «Genesis of Transfrontier Co-operation between Europe and Ukraine (1991-2015): Historical and Legal Research» (081– Law). – Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv. 2019.

The thesis explores the genesis of transfrontier co-operation between Europe and Ukraine (1991-2015) by conducting complex historical and legal analysis of normative acts, bilateral interstate agreements, international conventions, national legislation of European countries and Ukraine, and also theoretical researches.

The research paper has contributed to improving historical classification of transfrontier co-operation development in European countries which includes: 1 – setting the objective and design of the actions; 2 – creation of first euroregions; 3 – genesis of legal basis for transfrontier co-operation, defining key terms; 4 – establishment of legal basis for financial support of transfrontier co-operation in European countries; 5 – evolution of euroregional institutions and implementation of European neighboring and partnership policy.

The dissertation thesis has outlined the classification of transfrontier cooperation evolution in Ukraine: 1st phase – co-operation with the countries of former socialist bloc; 2nd phase – organising co-operation of independent Ukraine with European countries; ratification of Council of Europe acts in different spheres of transfrontier co-operation; 3d phase – establishment of legal basis for transfrontier co-operation; 4th phase – implementation of European integration process.

The research paper has discovered the fact that such a co-operation has led to emergence of a term “transfrontier co-operation” with extraterritorial effect and with such prefixes as trans-, extra-, cross-. Territorial units consider the transfrontier co-operation as a tool to reinforce right of local self-government. The key factor to explain legal nature of transfrontier co-operation in European space is an interaction between international and domestic legal order.

The research paper has outlined classification of subnational units to conclude transfrontier cooperation agreements with regard to: level of decentralization, relations between the state and subnational unit, and judicial cases in transfrontier co-operation. First group is an absence of any limits for subnational units in conclusion agreements of transfrontier co-operation; second group is units with limitations imposed by central authorities (on territories which could conclude agreements of transfrontier co-operation); third group is territories with mandatory pre-approval by national bodies.

The dissertation thesis described the model of institutional obligations of Ukraine for transfrontier co-operation on the state level including disclosure of legal obstacles to transfrontier co-operation and measures to overcome the obstacles, real competences for local authorities to identify and solve problems in the interests of local community; a body to coordinate transfrontier co-operation of central authorities and participants on the local level.

By means of complex analysis the research paper has detailed classification of transfrontier co-operation levels in Europe corresponding to changes in its genesis: 1) international level – common European policy, coordination of national regional policies; 2) state level – national transfrontier co-operation policy and harmonization of national with common European interests; 3) regional level – implementation of regional transfrontier cooperation policy; 4) local level – coordination of development plans, co-operation between transfrontier cooperation actors to achieve common goals.

With regard to the deepening eurointegration processes after the signing of Ukraine – EU Association Agreement the dissertation thesis has made a contribution to the classification of legal levels of transfrontier co-operation in Ukraine: 1) *acquis communautaire*, 2) international legal acts ratified by Ukraine, 3) interstate agreements, 4) national legislation, 5) interregional agreements.

The author has elaborated an approach to “transfrontier cluster” as an : “association of legal persons, territorial communities, their representative bodies and associations, local executive bodies of Ukraine located in frontier regions with the aim to deepen economic, social, scientific, technological, ecological, cultural and other relations between participants of transfrontier co-operation”.

Key words: transfrontier cooperation, interterritorial cooperation, European Outline Convention on Transfrontier Co-operation between Territorial Communities or Authorities, euroregion, transfrontier cluster.

Підписано до друку 21.05.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60х90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач

Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.